

הסתובב בין הן ולא, ולא הגיע מעולם להן גדול ואחרון.

ז'יטלובסקי היה אחת הדמויות הטרגיות של האינטליגנציה היהודית: הוא יצא מהגולה ולא הגיע אל הארץ המובטחת, הבהיר תמיד לאחרים רעיונות ושיטות ולא הבהיר לעצמו רעיון אחד ושיטה אחת. הוא היה בעל מוח הריף ולב רגש, סופר שנון־עט וגדוש מחשבות, הבריק והאיר — ואת האור הגדול לא מצא. אהבתו הגדולה לרוח ישראל החזירה רבים לשורש — והוא נשאר תועה, אחד התועים הגדולים של דורנו. נתן גרינבלאט

ודמויות מהעבר הישראלי. ואף על פי כן לא מצא בכל גילגולי רוחו את השורש האמתי של הלאומיות היהודית ונדד בצדי הדרכים של תנור עות ואידיאות יהודיות. ז'יטלובסקי לא הגיע מעולם ללאומיות שלמה, והתלבט כל ימיו בעולם התורות והעיונים והפולמוסים. הוא היה טרי־טוריאליסט ללא טריטוריה, דבר על יהדות אוני־ברסלית בלי שפתה האוניברסלית, ראה את הנבואה כסמל חיינו — והתנכר לשפת לבושה של הנבואה; ותמיד הטיף למה שלא ניתן להגיד שמה. כעין מארה רבצה על רוחו הגדולה להיות בלתי אילוזורי, בלתי עקבי ובלתי פורה. תמיד

ישראל זרחי

(עם מחזור הסיפורים „שלהבת גנוזה“)

מזה; אלגיה על פרחי החיים הנדרסים, של חול־שות האדם וסבלו וכו'. אולם המספר, שאינו מוכיח ומתפלסף, התכוון לדבר גדול מכל אלה. הוא נתן לנו, לפי דרכו, לבטי עולמים, „יש“ נסער בפריחתו כמו־שוא.

ברומן השני, „ימים יחפים“, אנו מוצאים פירפרי נעורים הוויס־דואבים על גבי מצע אחר. הפועל הצעיר והענוג־החלש יוסף עובר את גיל־גולי העבודות ו„העונות המתות“, העמל והבטלה, הליכוב וההתפכחות. הוא רוקם „יצירת העתיד שלו... נתחים נתחים של חיי עמל וסבל, נוטפי זיעה וצער, עם גצי שמחה בודדים, הניתכים לפעמים מתחת לפטיש החיים“. היצירה הספרור־תית, העולה ומשגשגת והמעסיקה רוחו תמיד, היא העיקר, והשאר טפל, „יחפות“, שלא בא אלא לשמשה. כדי לעוררה ולרעננה — הוא נמשך אחרי אהבים חטופים, יוצא לטיולים (הטיל־טול, הלוקומוציה, הוא מניע יסודי ברומנו של זרחי). המתחר הצעיר פונה למבקרים, למן־לים, אולם כתיבתו הפשית מדי, חדשה מדי, ונדמה כי הענין נשתקע ב„תיקו“. לרומנו של זרחי אין „סוף“ מסכם. די לו בשטף הדברים, השואף והסוער, כשם שזה די לחיים עצמם.

הרומן השלישי, „הנפט זורם לים התיכון“, בנוי לכתחילה על הזיית־נעורים של עצמה ומעוף גרידא בלי בסיס ממשי, מושפעה מן הבולמוס הבנייני של המולדת. גֵד עוֹן בֵּרְקָאִי מכפר עיליה בגליל, בן אכרים, נתפס למפעל הכביר של זרימת הנפט העיראקי דרך חולות המדבר בשטף שאינו פוסק של כוח ותנועה. של הפראת יצירה ובניין, הוא מואס בקטנות קיומו.

ישראל זרחי מתבלט מתוך חבורת המספר־רים הצעירים בשפע פרינו ובכמה קיום אופיי־ניים. הוא בעיקר רומניסטן, מקדיש כמעט כל יצירתו לחיים החדשים בארץ, לו דרכי חיוב משלו. הרי הוא קטן שנולד באווירה הבניינית, בלי עבר, אפילו בלי עבר קרוב, אינו מכיר את ההווי המסורתי, על כל „סבל הירושה“ הרחני והפסיכולוגי, אינו נאצל מן האידיאליזציה של הראשית החלוצית, ומן ה„פריהיסטוריה“ הגלור־תית והישובית יש ביצירתו רק שרידים („בית סבתא שחרב“, „רהים של רוח“ ועוד). פניו מופ־נים אל החדש המתהווה מאליו, לא כ„המשך“, אל החיים עצמם בנופם הטבעי והסביבתי. רבים השתאו על הערטילאות והקלות בסיגנון ובתוכן, — וזרחי המשיך דרכו.

ו„אשרי מי שהיה צעיר בצעירותו“. זרחי כתב שלושה רומנים של נעורים, מתוך אוריי־טציה בלתי בשלה לכאורה, והם טבעיים בבחינת החווייה, נאמנים בתיאורם הפנימי וההיצוגי, מבוגרים לפי מידת האימפולסים. הרומן הראשון „עלומים“, שמו מעיד עליו, אורי וזיווה, זוג צעיר, ונחמד, עזבו את הקבוצה כדי „להכיר את החיים לכל היקפם, לכל צורותיהם השונות“, והנסיין לא הצליח. חוסר עבודה, מחסור וכשולן שבעוני, האהובה נאחזת בפח „מיטיב“, והאהוב, מוכה ופצוע בלבבו, חוזר עירי אל הקן החמים והחד־גוני של הקבוצה. „מעשה באפרוח שיצא להכיר את העולם“?

אם תרצו, יש הרבה והרבה יותר מזה. מחאה נגד משטר המולדת, המרשה בטלה ועוני מכשיל כזה ו„מיטיבים“ בעלי הנאה ורועי־רוח

עבריים שעוד לא נצטללה מקוריותם. היכל-החכמה חדיש ומסובך מול ישימון קדום וגלוי — מאסף כוח והשראה להיות ל"מרכז רחני". והמגע של גפן מרפרף. קליל-אופטימי. שנים טובות" של חבירות וקצת חכמה רהוטה. ותעודת-גמר ביד. ועצם ההווייה של היחידה הרחחנית הצומחת?

ולנוכח הרה-הצופים המתחדש בתורה מודר-נית על מקום מחנהו התוקף של טיטוס — הרי קדם מבוצרים של "העיר העתיקה", קרית כיפות וקומורים מכושפה וכדומה בשרידי חורבנה. הפואימות הזוטות והענוגות, "עיסורי ירושלים" מגששות ב"עיר הזקנים", ש"טעם קדומים טעמה וריח בית-אבא ריחה", מקשיבות לריגשת היים ופעמי גאולה בין "פרצי ההומות המאובקות. הגילתה הריאליות הצוירית. שהציצה ראשונה למוזיאון זה של פייסנים. משהו הווייתי חדש ומלטף? נדמה שכן.

ולאחרונה קובץ הסיפורים "שלהבת גנוזה", שם בלתי מוצלח ביותר לסריה של יצירות נושמות ברוכן ממשות חיה וגלויה (לאחדות נכנס שלא לצורך "דיבוק" משארית קיטור העלומים). המון בריות טיפוסיות ונאמנות. רובן מעדות ומעמדות שונים של הקיבוץ הירושלמי. באור הדימדומים בין הישן והחדש; וכיום-תבלין של קבוצת פליטי-גרמניה מכובדים. המכ"לים שיירי חשיבותם המנוסחה ב"גלות" המולדת ההיסטורית. סמוכים על שולחנה המנומס של הגברת נתן ב. מלון האורחים". הווידי הלאומי של החבורה הטריגיקומית משמיע הד"ר הרמן: "אפשר לא נתרגשה כל איתה שואה על ראשו אלא כדי למצוא דרכו לארץ-האבות עתיקת הימים. לחרוש ולזרוע אדמתה ולהוציא מחיקת לחמו".

מ. רבינון

יגש אב ערף וישל יגשני לזכוריו מפועל בתחנות הצינור. כבורג קטן במכונה הענקית; ולא נתקררה דעתו עד שעלה ותר בעיניו את המקורות הראשונים של שמן-האדמה המבורך. המפכה מנככי אדמתה של ארם-נהרים. ההשביע את נפשו השוקקה לאמוציה של חזון גדול? המילא את לבו הצמא. הרוצה ברצייה, "פתילה שאינה מנעת לשמן הבערה" ? שוב. תיקו".

אחרי שלשת הרומנים, ללא מטרה קונקרטית מושגה, כאילו חל מיפנה ביצירתו של זרחי. פסק המעוף הנושא ודוחף, נחה הסערה ונראו בבחירות שקטה היסודות היציבים, המזדככים בהתפתחותם והפיסתם. תם "החלום של שחרית" ובאה היקיצה. הריאליות הפכחה עם מידות יכלתה והיקפה. בשורה של יצירות צויריות, רוויות ליריקה קלה. מאיר המספר כמה פינות בירור-שלים העתיקה והחדשה. הרומנטית והממשית. הרחחנית והחיונית. במקום רומנים מאוחדים בריק-מתם ונשימתם הוא נותן לנו גושי-חיים מבודדים. שולטים בעצמם, תומך מעודן ומהוקצע לבניין רומנים חדשים. עם כל כוחו של זרחי בפלסטיקה מפורטה, ובהבנה פסיכולוגית דקה, אין לשער שהוא נוטה למצוא תיקונו האחרון כנוביליסטן. אין לו הריכוז המגובש והקורט החריף לנובילה קצרה מן העידית, בעוד שהוא מחונן בכל הסגור-לות של שילוב. התפשטות והמשך לסיפור הארוך. ואולי ישוב אליו. אל ספור בעל חוכן נרחב, סוציאלי.

בינתיים חירו זרחי מחרוונות. "הר הצופים" הוא מעין כרוניקה אישית. ארבע שנים מחיו של דניאל גפן. תלמיד האוניברסיטה העברית הצעירה. שורה של חוויות ורשמים. אהבים עראיים בין לימודים, דמויות של סטודנטים

ה א ש ה

— "וירא מלאכה' אלי-האשה" — זה לשוננו של מעצבה ממעט הדברים אף הוא. כאילו היו כלי היוצר שלו צנועים. כרוב אחיותיה לנוף קדומים זה לא העדה אותה בגדי יקרות. אפילו עטור צנוע של שם מייחד-סגולה לא עטר אותה. אלא סתם ולא קראה בשם כל עיקר; מענק יחיד יקר-תיאור העניק לה: "עקרה". זו תיות-קדושה נעלמת לרבות נשים קדומות מישראל, ולא יסף. ואולם תחת זאת אסף אותה אָפָּה נבחר של יצור

ויהי איש אחר מצרעה כמשפחה הדני ושמו מנוה ואשתו עקרה ולא ילדה. שופטים י"ג ב'.

אשת מנוח היא דמות של אשה עלומת שם; מעגל, הייה נשלם-מצומצם. אך רחב אוירה; דמות שכל כבודה בלא-נאמר. ברקום במסתרים, במעוצב ברמזים; לא עסקנות שואנת; אלא "האשה" סתם. השופעת-משפעת תבונת הויה צרופת מעשים. זכת-עלילה. —